

GDE PTICA
PEVA NAJLEPŠE

ARETÉ
www.areté.rs

Zbirka
Fabula

Glavni i odgovorni urednik
Nina Gugleta

Naslov originala
Alejandro Jodorowsky
DONDE MEJOR CANTA UN PÁJARO

Prevod
Nataša Vujnović

Lektura
Irina Vujičić

Korektura
Aleksandra Dunderski

Oblikovanje korica
Jana Vuković

Štamparija
AS Print

Tiraž
1000

Izdavač
Areté, Beograd

GDE PTICA
PEVA NAJLEPŠE

Alejandro Hodorovski

S A D R Ž A J

Uvod	9
I — OČEVI KORENI	11
II — MAJČINI KORENI	49
III — ZEMLJA NAKRAJ SVETA	97
IV — OBEĆANA PAMPA	191
V — HAIME I SARA FELISIDAD	253

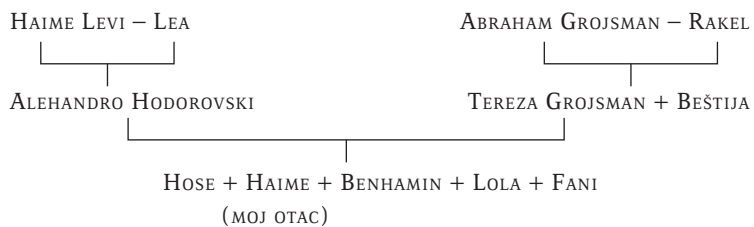
„Ptica peva najlepše na svom porodičnom stablu.“

Žan Kokto

U V O D

Svi likovi, mesta i događaji (iako je negde izmenjen vremenski sled), stvarni su, ali je ta stvarnost preoblikovana i preuveličana da bi postala mit. S jedne strane, porodično stablo je zamka koja nam ograničava misli, osećanja, želje i materijalni život, dok s druge strane, predstavlja riznicu u kojoj se čuva najveći deo naših vrednosti. Osim što je roman, ova knjiga je ujedno i odraz napora koji, ako se ostvare, teže tome da svakom čitaocu posluže kao primer kako da, kroz oproštaj, svoju porodičnu priču pretvori u epsku legendu.

I
O Č E V I K O R E N I



Te 1903, Tereza, moja baka, očeva majka, naljutila se na Boga i na sve Jevreje iz Dnjepropetrovska u Ukrajini jer su i dalje verovali u njega uprkos pogubnom izlivanju reke Dnjepar. U poplavi nestao je Hose, njen voljeni sin. Kad je voda počela da plavi kuću, dečak je u hodnik izgurao ormar i zatvorio se unutra, ali ovaj komad nameštaja nije plutao jer je bio natovaren s trideset sedam rasprava iz Talmuda.

Posle pogreba, u pratnji muža, noseći u naručju preostalu decu, četvoro mališana – Haimea i Benhamina, Lolu i Fani, začetih više iz obaveze nego iz strasti – besno je uletela u sinagogu, prekinula čitanje devetnaestog poglavlja Knjige Levitske, 'Kaži svemu zboru sinova Izrailjevih, i reci im...', zagrmevši: „Sad ću ja nešto da im kažem!“

Ušla je u deo gde joj je, kao ženi, pristup bio zabranjen odgurujući muškarce koji su, savladani detinjim strahom, sakrili svoja bradata lica iza belih svilenih tkanina, bacila na pod svoju periku otkrivši tako ćelavu glavu crvenu od besa i, priljubivši grubo lice na pergament Tore, proklela hebrejski tekst:

„Tvoje knjige lažu! Kažu da si spasao čitav narod, da si otvorio Crveno more lako kao što ja seckam šargarepu, a ipak nisi učinio ništa za mog sirotog Hosea... Ako već ta

nevina duša nije ništa skrivila, čemu si hteo da me podučiš? Da tvoja moć ne poznaje granice? To sam već znala. Da si nedokučiva tajna, da treba da dokažem svoju veru mireći se s tim zločinom? Nikad! To je za proroke Avramovog kova, oni mogu da dignu nož na grla svoje dece, a ne za jadnu ženu kao što sam ja. S kojim pravom toliko tražiš od mene? Poštovala sam tvojih šeststo trinaest zapovesti, mislila sam na tebe bez prestanka, nikad nikome nisam naudila, porodici sam obezbedila topli dom, kuvala sam i čistila moleći se, dozvolila sam da me obriju u tvoje ime, volela sam te više nego roditelje a ti, nezahvalniče, šta učini? Naspram siline smrti moj dečak nije bio ništa više od gusenice, mrava, muvljeg izmeta. Nemaš milosti! Ti si čudovište! Stvorio si izabrani narod samo da bi ga mučio! Već vekovima nam se podsmevaš! Dosta! Obraća ti se majka koja je izgubila svaku nadu i zato te se više ne plaši. Proklinjem te, brišem te, osuđujem te na dosadu! Eto ti tvoja večnost, stvaraj i uništavaj svetove, govori i grmi, ja te više ne čujem! Moja odluka je konačna i neopoziva: gubi se iz moje kuće, od mene zaslužuješ samo prezir! Kaznićeš me? Nek me napadne lepra, nek me raskomadaju na delove, nek mojim mesom nahrane kerove, briga me. Hoseova smrt već me je ubila.“

Niko nije rekao ni reč. Hose nije bio jedina žrtva. I drugi su sahranili rodbinu i prijatelje. Moj deda Alejandro, od kog sam nasledio samo deo imena jer druga polovina potiče od majčinog oca, koji se takođe zvao Alejandro, beskrajno pažljivo obrisao je suze koje su kao providni skarabeji svetlucali na hebrejskim slovima, više se puta naklonio okupljenima. Crven u licu, promrmljao je izvinjenje koje niko nije razumeo i odveo Terezu trudeći se da joj pomogne da ponese četvoro dece. Ali ona nije htela da ih pusti već ih je tako snažno privila na svoje velike grudi da su zavrištala. Osetio se silovit nalet vetra, prozori su se otvorili i crni olujni oblak ispunio je hram. Sve muve iz okoline razbežale su se pred iznenadnom kišom.

Za Alehandra Levija (u to vreme prezivali smo se Levi) odluka njegove supruge da raskine s tradicijom bila je samo još jedan u nizu teških udaraca. Teški udarci bili su neizostavan deo njegovog bića: čitavog života stoički ih je podnosio, bili su kao ruka, kao jedan od unutrašnjih organa, sastavni deo stvarnosti. Nije napunio ni tri godine kad je Piroška, mađarska sluškinja, poludela, ušla u sobu u kojoj je spavao u zagrljaju majke Lee, i ubila je sekirom. Topli mlazevi obojili su njegovo malo nago telo u crveno. Pet godina kasnije, u izlivu mržnje podstaknutom verovanjem da rabini koriste krv hrišćanske dece pri pravljenju beskvasnog hleba, ulice Jekaterinoslava preplavili su pijani kozaci koji su zapalili selo, silovali žene i decu i tukli Haimea, njegovog oca, jer nije hteo da pljune na Knjigu, sve dok ga nisu pretvorili u modru kašu. Prihvatila ga je jevrejska zajednica iz Zlatopolja, apstraktna celina bez pojedinaca. Dali su mu krevet u verskoj školi. Tamo je naučio dve stvari: da muze krave (u zoru) i da se moli (ostatak dana). Litre jutarnjeg mleka bile su jedini miris koji ga je podsećao na majku i detinjstvo, i u nedostatku ženskog milovanja, naučio je preživare da ga nagog ližu svojim velikim toplim jezicima.

Recitovanje hebrejskih stihova bilo je za njega pravo mučenje sve dok nije sreo Rebea u međusvetu. Bilo je to ovako: od silnog klaćenja prilikom recitovanja stihova koje nije razumeo, Alehandru se učinilo da su mu se noge sledile, čelo zapalilo, a stomak ispunio kiselinom. Bilo ga je sramota da duboko udahne, otvorenih usta kao riba van vode, i onesvesti se pred drugovima jer su oni razumeli tekstove, makar njihovi izrazi duboke vere bili samo predstava da bi ih kasnije nagradili bogatom večerom. Učinio je nadljudski napor i, ostavivši telo da se klata, izašao iz njega da bi se našao u vremenu koje ne prolazi, u prostoru koji se ne prostire. Ovo utočište bilo je pravo otkriće! Tamo je mogao da vegetira u miru, ništa da ne radi, samo da živi. Prožeo ga

je snažan osećaj šta znači misliti bez telesnih opterećenja, bez telesnih potreba, bez brojnih strahova i umora; bez tuđeg prezira ili sažaljenja. Poželeo je da se više nikad ne vrati, da ostane tu u večnoj ekstazi.

Prešavši svetlosni zid, čovek obučen u crno poput rabina, ali iskošenih očiju, žute kože i duge ravne brade, priđe da lebdi pored njega.

„Imaš sreće, momče“, rekao mu je, „neće ti se desiti isto što i meni. Kad sam ja otkrio međusvet, nije bilo nikoga da me posavetuje. Prijao mi je baš kao i tebi i odlučio sam da se ne vraćam. Velika greška. Moje telo, napušteno u šumi, pojeli su medvedi i kad sam se uželeo ljudi, više nisam mogao da se vratim. Bio sam osuđen na lutanje kroz deset ravni postojanja bez prava da se negde duže zadržim. Tužna ptica lotalica. Ako mi dozvoliš da pustim korenje u tvojoj duši, vratiću se s tobom. U znak zahvalnosti mogu da te savetujem – znam napamet Toru i Talmud – i nikad više nećeš biti sam. Želiš li?“

Kako to ovo malo siročće ne bi želelo? Gladan ljubavi, usvojio je Rebea, koji je bio Kavkazac obuzet izučavanjem Kabale pa se, tragajući za svetim mudracima koji, prema Zoharu, obitavaju na onom svetu, izgubio u lavirintima vremena. U tim beskrajnim samoćama, on, uporni pustinjač, naučio da ceni društvo ljudskih bića, shvatio je pse koji stalno žude za gazdinim prisustvom, otkrio je da je druga osoba samo vid duhovne hrane, da čovek bez čoveka kopni od duhovne gladi.

Kad se osvestio, bio je ispružen na jednoj od školskih klupa. Oko njega su stajali profesor i drugovi iz razreda, prebledeli od straha jer su mislili da je umro. Po svemu sudeći, srce je prestalo da mu kuca. Dali su mu sladak čaj s limunom i zapevali da proslave čudo vaskrsenja.

Rebe je za to vreme igrao za svoj groš. Niko, osim mog dede, nije mogao da ga vidi ni čuje. Otuđeni je bio toliko srećan što se ponovo našao među Jevrejima da je, prvi put,

zaposeo Alehandrovo telo i grubim glasom, na hebrejskom, odrecitovao psalm u zahvalnost Bogu:

Ti si nam utočište od koljenja do koljenja...

Užasnuti su se! Dečaka je zaposeo *dibuk*! Treba isterati tog đavola iz njega! Rebe je shvatio da je pogrešio pa u tren oka izađe iz dedinog tela. I ma koliko se Alehandro bunio pokušavajući da objasni da mu je prijatelj obećao da se neće vraćati u njegov organizam, nastavili su sa obredom isterivanja demona. Premazali su ga sa sedam različitih trava, naterali ga da proguta rastvor kravlje balege, okupali ga u Dnjepru, čija je temperatura bila mnogo stepeni ispod nule, a zatim ga, da bi ga zagrejali, staviše u parno kupatilo i išibaše koprivama.

Iako su mislili da je izlečen, prema njemu su još neko vreme osećali praznoverno nepoverenje, ali kako je moj deda rastao, navikli su se na prisustvo njegovog nevidljivog prijatelja i počeli su da ga pitaju za savet, prvo oko tumačenja Talmuda, kasnije i zbog bolesnih životinja a potom su, videvši dobre rezultate, počeli da mu poveravaju svoje grehove da bi ga na kraju proglasili sudijom za sva pitanja. Čitavo selo veličalo je Rebeovu pamet i mudrost, ali su zapostavljali Alehandra. Po prirodi stidljiv i prilično skroman, nije znao da se nametne čak ni kao posrednik. Na večere su pozivali Rebea, ali ne i njega. Kad bi ušao u sinagogu, pitali su ga da li je Rebe s njim, pošto je povremeno nestajao da bi posetio druge dimenzije u kojima je razgovarao sa svetim duhovima.

Ako je imao društvo, smestili bi ga u prvi red. U suprotnom, nikome ne bi palo na pamet da mu se obrati ili ponudi stolicu. Kavkazac je rekao da najviše voli da vidi decu. Kad su dolazili po savet u Alehandrovu skromnu sobicu pored štale, roditelji su dovodili svoje potomke, okupane, očešljane i obučene kao za šabat. Ova dečja parada bila je jedina naknada koju je dobijao. Nikome nije palo na pamet da mu donese kolač s jabukama, riblju

čorbu ili malo seckane džigerice. Ništa. Postojao je Rebe, a nevidljiv je bio moj deda. Od kolevke naviknut da mu se ne ugađa, nije se ni rastužio, ali ni obradovao. Muzao je krave, molio se, a noću, pre nego što bi ga savladao umor, vodio je duge razgovore sa svojim prijateljem iz međusveta.

Jednog dana, u cik zore, prišla mu je Tereza. Bila je sitna, ali imala je snažne noge, zadivljujuće grudi i čeličnu volju. Prikovala je za njega svoje tamne oči, dva ugljena glečera koji plove po užarenim upalim dupljama i rekla:

„Već neko vreme te posmatram. Stasala sam da rađam decu. Želim da im ti budeš otac. Siroče sam kao i ti, ali nisam tako siromašna. Živećeš sa mnom u kući koju su mi ostavile tetke. Da bismo prehranili decu, organizovaćemo raspored savetovanja. Plaćaće tebi. Rebeu ništa ne treba jer ne postoji. On je plod tvog ludila. Da, ti si lud! Ali to nije važno, izmislio si nešto divno. Sve što misliš o njemu, odnosi se na tebe; to znanje potiče od tebe. Nauči da poštuješ sebe da bi te drugi poštovali. Nikad više neće razgovarati direktno s duhom. Ispričaće ti problem i kasnije će morati da se vrate da bi čuli odgovor. Više te neće gledati dok u transu razgovaraš s nevidljivim čovekom. Ja ću odrediti cenovnik i nećemo prihvatati prazne pozive na večeru. Rebe ostaje kod kuće. Nikad neće izaći s tobom na ulicu, a ako mu se to ne sviđa, neka ide, ako može. Čim se mrdne od tebe, raspršiće se u ništavilo.“

I ne čekajući Alehandrov odgovor, poljubila ga je u usta, legla je s njim ispod kravljih sisa i zauvek prisvojila njegov polni organ. Pošto joj je sa spermom predao i dušu, on uhvati vime i tela im zali kiša toplog mleka. Kad su se venčali, ona je već bila nosila Hosea. Zajednica je prihvatila nova pravila igre i od tada na porodičnoj trpezi nikad nije zafalilo pileće supe, prženih krompira, svežeg karfiola ili ovsene kaše... Deset meseci po Hoseovom rođenju dobili su blizance. Naredne godine, dve devojčice.

U prodavnici ženskog rublja, Tereza se pred komšinicama hvalila da živi sa svecem koji se moli čak i tokom onih pet sati koliko obično spava; da jede, bez obzira na vrstu hrane, uvek u istom ritmu kako mu žvakanje ne bi remetilo recitovanje psalama, da se kreće najsporije što može da ne bi remetio kretanje sveta, da kad se ne moli, ume da kaže samo jednu reč: „Hvala“.

Sve je dobro išlo, kad najednom, katastrofa! Hose je mrtav! Izuzetno dete, dečak za primer, poslušan, pristojan, čist, anđeoskog glasa za pesme na jidišu, zasenjujuće lepote. Da, njegova urođena razdraganost rasterivala je tugu, bio je šaka soli u bljutavoj supi života, šarena kiša za sivi svet... Kad bi noću šetao među drvećem, uspavane ptice budile bi se da zapevaju kao da je jutro... Rodio se sa osmehom, rastao blagosiljajući svakog ko mu se nađe u vidokrugu, nikad se nije požalio niti uputio neku kritiku, bio je najbolji učenik Ješive. Zašto je sunce moralo umreti?

Tereza je loše podnosila patnju. Zaborav je za nju bio ravan izdaji. Odbijala je da prihvati da je pokojnik sahranjen i stalno ga je zamišljala kako guta blatnjavu vodu, modar od gušenja, večita žrtva, jagnje u beskrajnoj agoniji, da bi time opravdala svoju mržnju, ne samo prema Bogu i njegovoj zajednici, već i prema reci, biljkama, životinjama, zemlji, Rusiji, celokupnom čovečanstvu... Zabranila je dedi da rešava tuđe probleme i zahtevala je od njega, zapretivši samoubistvom, da više nikad ne pomene Rebea.

Prodali su ono malo što su imali i otišli da žive u Odesu. Tamo ih je primila Beštija, Terezina dve godine mlađa sestra. Njen otac, moj pradeda, ženio se tri puta i isto toliko puta ostao je udovac. Sve njegove žene umirale su na prvom porođaju, baš kao i deca koja u kolevcu ne bi izdržala duže od tri dana. Babice su govorile da je smrt bila zaljubljena u njega i da mu je iz ljubomore odvodila žene i potomke.

Abraham Grojsman bio je snažan, visok čovek, riđe kovrdžave brade i krupnih zelenih očiju. Bio je pčelar. I ako

je ono o zaljubljenosti smrti možda i bila priča praznovernih šarlatanki, ljubav njegovih pčela je, s druge strane, bila neosporna činjenica. Kad je išao da sakupi med iz stotine raznobojnih košnica, životinje bi ga prekrile od glave do pete i nijedna ga nikad ne bi ubola, a kasnije bi ga pratile kao poslušni oblak do šupe gde je ukusni nektar prelivao u tegle. Noću su mu često, posebno za vreme ledenih zima, dolazile u krevet da naprave tamni prekrivač, topao i treperav.

Rakel, Terezina majka, imala je trinaest godina kad se porodila na groblju. Babice su je sakrile u grobnicu i prekrile sa šest čaršava da smrt ne bi videla porođaj. Tu, na hladnoj zemlji, okružena mrakom i kostima, moja baka prvi put je zaplakala, ali plač joj je ubrzo ugušila mirisna bradavica u nameri da sačuva preko potrebnu tišinu: Smrt je imala hiljade ušiju! Abraham, ubeđen da će još jednom izgubiti i majku i dete, pripremio je svoje srce za nesreću gušeći sva osećanja. Činjenica da su ta dva bića preživela nije u njemu probudila ni radost, ni tugu. Ostao je zaronjen u more pčela, razgovarao je s njima u nepristupačnom svetu. Ali kad je Rakel, s petnaest godina, ponovo zatrudnela, nada mu je zapalila dušu.

Iako su ga upozorili da ga crna dama prati kud god da krene, verna i puna ljubavi kao pčele, približio se groblju odgurujući gospođe koje su držale sedam slojeva čaršava i pogledao u duboku raku. Ugledao je kako iz krvavog hrama izlazi najlepša od svih devojčica. Čudni vetar otrgnuo je bele plahte i odneo ih ka brdima kao ogromne golubice.

Majka je počela da se muči. „Ludače!“, povikale su. „Zašto si došao? Doveo si svoju strašnu ljubavnicu. Već proždire majku. Ubrzo će preći i na kćer.“ Detetovu glavu posule su solju i sirćetom i krstile ga imenom koje će uplašiti i odbiti smrt: Beštija. Potom su je stavile u korpu, zatrpale grozdovima i odnele na skrovito mesto, za koje otac nikad ne sme saznati, da bi je sakrile od neprijateljice. Beštija je